

ВИЛОВ ДО И КОСОВО ПОЉЕ

Запис о поезији Рајка Петрова Нога

О Рајку Петровом Ногу и његовом књижевном опусу, нарочито о поезији, написано је мноштво радова – критичких приказа, есеја, огледа, студија, монографија, чији су аутори неки од наших најбољих зналаца и књижевних тумача – од Светозара и Николе Кољевића, Новице Петковића, Јована Делића, Бранка Стојановића до Ранка Поповића и Драгана Хамовића... Против Рајка Петрова Нога и његовог дјела, посебно против његовог свјетоназора, такође је написана обимна литература коју ћемо, из разлога духовне хигијене, игнорисати како то и сам пјесник с правом чини. Али, шта да ради онај који изнова треба да штогод каже о овом пјеснику? Можда да понови понешто из оних најбољих текстова, да парафразира, цитира или прави лирске варијације на тему, знајући притом да је хвалити Нога исто што и носити дрва у шуму, а кудити га још узалудније, иако то у једно вријеме бијаше уносно. Па ипак, није згорег повремено обновити и утврдити ово изузетно вриједно и узбудљиво градиво, поготово неким лијепим и свечаним поводом, као што је објављивање изабраних дјела у којима се налази оно најбоље што је Рајко Ного написао у стиху, прози, есеју и критици.

Неко је лијепо и тачно рекао да у поезији нема ничег новог осим новог талента. А тај нови и несвакидашњи таленат Ного је увјерљиво демонстрирао већ у првој књизи, од чијег је првог издања, ако сам добро израчунао, прошло педесет година; кажем првог јер је Ного један од ријетких наших пјесника чије се књиге појављују у више издања, што ће рећи да се и читају и памте.

Зимомора је донијела свјеже језичко богатство, појачан „версификацијски нагон”, завидно обликовно умијеће, снажан доживљај

природе, изоштрено морално и историјско чуло... То је књига младалачке, шездесетосмашке побуне, али и метафизичке језе сирочета и сунцокретне туге и самоће. У *Звјерињаку* већ читамо нешто смиренције и складније строфе, поред осталог и о томе како се пјесник боље осјећа у бремевском звјерињаку него у људском бестијаријуму. У *Безакоњу*, по много чему важној, да не кажем и пресудној Ноговој књизи, пјесник се, по неком дубљем налогу, домогао сонета, старе и строге форме дугог памћења и непролазне љепоте, у коју ће, уз личне немире, сасути и нешто од садржаја „човеколиког хаоса” и пронаћи начин „да се наше речи не размину” у стиху који јесте и све ће више бити „што и платно Боланом Дојчину”. У *Лазаревој субоји*, у баладама, елегијама и тужбалицама васкрснуће, уз косовског и витанијског Лазара, и свијет наше разорене патријархалне културе чији посљедњи лирски чувар бијаше Алекса Шантић. А у том свијету и Вилон до и она „колиба крај пута” у којој ће се одиграти судбински важни догађаји и трајно обиљежити и пјесников живот и његову поезију. У *Недреманом оку* преовлађују пјесме у којима се преламају земаљске и небеске прилике виђене пјесниковим очима и оним свевидећим недреманим оком. У најбољим пјесмама ове књиге Ного је, чини ми се, најближи оном дучићевском идеалу лирике као највишег метафизичког израза. Но без обзира на висине до којих Ногова пјесма сеже, и библијске, византијске, словенске, древне српске и друге симболе којима је подупрта, као у књизи *На каијама раја*, она готово никад не испушта из вида ни драгоцјене „документарне детаље” о овоме здес и днес. У лирском спјеву *Не њикај у ме* пјесник распјевава једва читљиве епитафе са наших средњовјековних стећака настојећи да пронађе дубље лирске споне са давним, затуреним и од других присвајаним сегментима српске културне историје. Осим високе поетске вриједности, ова књига има и несумњив културолошки значај. Из књиге *Преко њејела*, из собне перспективе, претежно у слободном стиху, обраћа нам се лирски субјект, већ уморан од свијета и од историје, а у најновијим сонетима чује се неизбјежна „фуга смрти”. А „смрт кротко пева из сонета” каже један давних стих из *Безакоња*, са којим се дозивају и Ногове „познице”.

Ного често понавља да смо сви ми са Косова и да су све наше пјесме о Косову. Не знам јесмо ли баш сви, пошто има оних који би се радо одрекли тог поријекла, али по томе како је страдао и како је о томе пјевао – Ного сигурно јесте. Ако и нисмо баш с Косова, онда свакако јесмо из неког од оних долова који застрашујућом брзином зарастају у коров а да ни у катастар још нису уписани. А Рајко Ного је свој Вилон до сјећањем и жудњом сирочета позлатио и дубоко уразао у „матичну књигу” српске поезије.

Хоћу да кажем да су кључни хронотопи или мнемостопаи – како би то већ рекли професори – поезије Рајка Петрова Нога Вилов до и Косово поље. Косово је, да и то притврдимо, темељ нашег идентитета, симбол великог пораза и још већег духовног узлета – узнесења у жртвеном подвигу; Косово као завјетно предање, као духовно и морално опредјељење, хришћанско у суштини. То није глорификација смрти и самоубилачка витешка авантура, како се често и све чешће може чути, већ свјесно жртвовање за вриједности које надилазе сваку појединачну егзистенцију. А Вилов до је једино трајно и неразориво пјесниково имање, „домовина речи” и извор прве, чисте радости, присности и топлине, али и страшно мјесто великог губитка – смрти родитеља и гашења дома – о чему ће пјесник у потресним појединостима писати и на страницама *Јечма и калопера*.

А ко се са смрћу суочи у десетој, тај је већ стављен пред последња питања о смислу живота и трајно увучен у метафизичке и религијске сфере. Отуда је природно и разумљиво што ће се Ногова поезија развијати у луку од јаросног бунта сирочета до тужбалице и молитве. Као што о свом случају, који очигледно постаје „случај целог света”, пјева без претјеране патетике и рђаве митологизације, тако овај пјесник ни у молитви не метанише, већ се понекад зна обрекнути и на самог Творца и његову творевину. Сасвим поједностављено казано – оно што је Косово на колективном митскоисторијском, то је Вилов до на пјесниковом личном плану. И тај двоглас кућних и косовских небесника – час жалобан час заумно ведар – чује се из многих Ногових пјесама. У непосредној вези са тим је и пјесникова често истицана жеља да укрсти сонет и десетерац па да, како вели, од интензитета хартија прогори. Пјесник, међутим, није рекао, нити је на њему да то каже, да су се такви укрштаји у његовим пјесмама увелико догађали. Не мислим притом на формалне укрштаје – два катрена и два терцета у десетерцу са цезуром након четвртог слога, што за мајстора стиха какав је Ного не представља велики проблем, већ у суштинском, дубинском и искуственом смислу. Јер десетерац није само калуп наше осјећајности, како је Андрић говорио, или звучни знак распознавања, већ и чувар памћења и носилац нашег историјског, културног и духовног, углавном трагичног искуства, као што, на другој страни, сонет није тек звоњелица већ стара, дубока и готово неисцрпна форма „љубави и смрти”. На тим дубинским укрштајима и спрегама десетерачког и сонетног искуства засноване су, чини ми се, понајбоље пјесме Рајка Петрова Нога.

И тако – из Виловога дола, из угашеног дома преко сиротишта и интерната, кроз звјерињаке и безакоња двадесетог вијека,

стално на мети садужеја и фарисеја, оних који вјечито кубуре са карактером, идентитетом и талентом – све то проћи и живу главу изнијети чудо је само по себи.

А поврх свега и упркос свему пјевати, „прочишћен и ведар ду-бином удеса”, јесте духовни и стваралачки подвиг првога реда!*

* Текст изговорен у Матици српској приликом обележавања Светског дана поезије, на свечаном програму Песник Рајко Петров Ного, у Новом Саду, 21. марта 2017. године.